

Rat u Hrvatskoj, 1991-1995

Osnovne Postavke

Bilo koji pokušaj da se riješi spor oko rata u Hrvatskoj je kompliciran zbog odsutnosti dostupne dokumentacije. Osim toga, postoje velike nesuglasice ne samo između Hrvata i Srba, ali isto tako i u svakoj etničkoj grupi. Stoga, ovaj izvještaj raspravlja ne samo hrvatsko - srpski spor, nego i onaj između samih Hrvata i samih Srba. Mada tim autora pozdravlja ovu priliku da napiše izvještaj koji bi izložio očigledno pretjerivanje, manipulacije, i potpune mitove, oni poštuju jednaku pravomoćnost hrvatskih i srpskih pogleda i tumačenja poznatih činjenica. Iako se pojedini sporovi mogu i trebaju riješiti uz dodatno istraživanje, ostali se možda nikada neće riješiti.

Razlozi za rat. Postoje dvije jasne strane rasprave glede srpskog ustanka, i obe strane imaju opravdane razloge. Na jednoj strani, hrvatska većina u Republici se osjećala vrlo nesigurno i sve se više bojala da će Milošević iskoristiti JNA da napadne Hrvatsku. Pošto su oni živjeli u okolini gdje je pojam neovisnog građanina skoro nepoznat i gdje se ljudi uvijek smatraju članovima grupe, za njih je bilo lako izjednačiti sve Srbe sa srpskom nacionalističkom politikom. Pretjerano zastupništvo Srba u presudnim organima i institucijama (policija, vojska, partija) je stoga viđena kao prijetnja koja se morala ukloniti da bi Hrvatska stekla i održala svoju nezavisnost. Desetkovanje republičke policije i ostali očiti oblici diskriminacije su bili prema tome više posljedica percepcija i nepovjerenje između etničkih zajednica, nego što je to bio politički program. Bez obzira, Tuđmanova vlada je bila očito neosjetljiva prema srpskim interesima, kao i njihovim strahovima od postajanja potlačene manjine u hrvatskoj državi. Samim tim što je udovoljavala ekstremnim elementima koji su htjeli rehabilitirati fašističku marionetsku državu NDH, ta Vlada je gajila pravi, ali i imaginarni srpski strah od ponavljanja zlodjela počinjenih prema njima tijekom Drugog svjetskog rata, Beograd je iskoristio ove strahove sa svojom velikom propagandskom kampanjom koja je predstavljala Hrvate kao "genocidne ubojice" željne nasilja i genocida. Istovremeno, ipak, Srbi su bili potaknuti ne samo razumljivim strahovima, ali i željom da budu dio Velike Srbije, bez obzira na kako će ih Zagreb tretirati. Kolikogod je traganje za Velikom Srbijom pomoglo da se Jugoslavija raspadne, toliko je imalo jednako važnu ulogu u izbijanju rata.

Građanski rat i Agresija. Etnički Srbi u obe države su razumjeli sukob kao unutarnji, građanski rat koji je vođen na dva nivoa. Na prvom nivou je hrvatska buna protiv legitimne Vlade u Beogradu i na drugom nivou je bila bitka hrvatskih Srba protiv uključenja u secesionističku državu i potlačenja od strane Vlade u Zagrebu. Već u listopadu 1991., postepeno priznanje hrvatske nezavisnosti od strane međunarodne zajednice je transformiralo rat u međunarodni sukob. U skladu sa međunarodnim zakonom, "krnjava Jugoslavija" i JNA su postali agresori, koji su pomagani od strane pobunjenih hrvatskih Srba. Ova pometnja se zakomplikovala zbog velike podjeljenosti unutar Europske Zajednice - osobito između Njemačke i Francuske – koja nije uspjela spriječiti niti zaustaviti process raspada Jugoslavije i rat.

Rat u 1991. Mada je u srpnju 1991. godine primirje privremeno zaustavilo sporadične borbe koje su trajale već nekoliko mjeseci, sve strane su još uvijek htjele silom ostvariti njihov cilj. Incident u Borovo Selu i umorstvo Osiječkog Šefa Policije Riehl-Kira, ukazuju na odlučnost ekstremista na obe strane da se služe nasiljem. Nasilje u Borovo Selu je obnovilo borbe u čitavoj Hrvatskoj. Dok je mlada Hrvatska Vojska (HV) bila relativno slaba, efikasnost JNA je isto tako bila narušena zbog smanjenja jedinica, masivnog dezertiranja i nepažljivih operacija koje su iscrpile snagu, bojni moral i vjerodostojnost.

Opsada Dubrovnika je predstavljala još veću propast za srpske odnose sa svjetskom javnošću. Usprkos upornim tvrdnjama Generala Kadijevića da je zabranjeno jedinicama JNA da zauzmu povijesni centar Dubrovnika, tromjesečna opsada i bombardiranje grada nije imalo nikakve strateške vrijednosti. Šteta povijesnim strukturama, smrt 80 civila, i masivne pljačke u okolnim krajevima od strane JNA su doveli do osuđivanja dva zapovjednika u Međunarodnom krivičnom sudu za bivšu Jugoslaviju, kao i do povećane izolacije Miloševićevog režima, i poniženje Srba u svijetu.

Rat u 1995. godini. Četiri godina kasnije, vodstvo Republike Srpske Krajine (RSK) je počinilo jednako velike greške u svojim političkim i vojničkim procjenama koje su imale katastrofalne rezultate. Krajem siječnja 1995-te godine zapadni pregovarači su pokušali sprovesti "Plan Z-4", mirovni sporazum između Hrvatske i Vlade Srpske Krajine. Oni su isto tako namjeravali otvoriti promet na autoputu Zagreb-Beograd koji prolazi kroz zapadnu Slavoniju (UN Sektor Zapad) koja je pod kontrolom Republike Srpske Krajine. Zagreb je prihvatio Z-4, ali Krajiški Srbi su ga odbili. Stoga, Tuđman je naredio sistematske pripreme za konačni obračun u slučaju da mirovni pregovori ne uspiju, uključujući i uzimanje u posjed pojedinih strateških točki uzduž RSK granice.

Operacija Bljesak. Kada je RSK Predsjednik Martić naredio jednodnevno zatvaranje autoputa, Tuđman je odlučio da krene u puni napad na zapadnu Slavoniju. Pod američkim pritiskom, Tuđman je nerado pristao da zaustavi operaciju ako vodstvo RSK prihvati Z-4. Pošto je RSK Predsjednik Martić odbio da prihvati taj plan, *Operacija Bljesak* je počela. Ovaj iznenađni napad predstavlja jedan od najbržih i najponižavajućih poraza tijekom rata, gdje je većina VSK jedinica pobjegla prije nego što su se Hrvatske snage pojavile. Barem pola srpskog pučanstva iz zapadne Slavonije je pobjeglo. Predsjednik Martić je htio da se osveti pošto nije bio u mogućnosti da zaustavi hrvatsku ofanzivu, pa je stoga odlučio napasti Zagreb raketama. Taj napad je razlog za optužnicu koja ga tereti za ratne kriminalne. Mada su Ujedinjene Nacije u početku optužile HV za zlodjela, kasnije istraživanje je zaključilo da HV nije počinila ratne kriminalne.

Operacija Oluja. Dodatne greške su odlučile sudbinu RSK. Sudjelovanje VSK u ofanzivi protiv Bihaća u Bosni je alarmiralo ne samo Tuđmanovu Vladu, nego i američku Vladu koja se bojala da će se ponoviti pokolj koji su bosanski Srbi počinili nakon pada Srebrenice. Pošto su već tajno skovali vojni savez između hrvatske i bosanske Vlade, SAD je zatim tajno prihvatila napad HV-a na centralno područje RSK (UN Sektori Sjever i Jug) koji je trebao probiti opsadu Bihaća, pod uslovom da ta operacija bude brza i bez kriminala protiv civila. U međuvremenu, prilično veliki broj snaga VSK je bio vezan za Bihać i nisu bili u mogućnosti da pomognu u obrani protiv *Operacije Oluja*.

Čak i uoči predstojećeg vojnog poraza, Martićev režim je opet odbacio mogućnost razmatranje mirovnog sporazuma Z-4.

Dok su Srbi doživjeli jedan od najgorćih i ponizujućih poraza u njihovoj povijesti, pobjeda Hrvatske Vojske je potakla patriotsko slavlje među Hrvatima. Političari i intelektualci su poredili *Operaciju Oluja* sa *Operacijom Dezertna Oluja*, gdje su Američke trupe predvodile oslobodjenje Kuvajta 1991. godine. Takve paralele nisu uzimale u obzir slabost snaga Vojske Srpske Krajine, pravovremeno probijanje obruča oko Bihaća od strane snaga Vojske Bosne i Hercegovina i slučajnu paljbu NATO zrakoplova koji je uništio VSK projectile nehotice. Ono što je zaboravljeno tijekom pobjedničkog slavlja je neizravna, ali odlučna uloga američkih političara koji su odobrili ekonomske sankcije protiv Srbije i dopustili krijumčarenje oružja u Hrvatsku i Bosnu. Naime, penzionisani američki vojni savjetnici su vodili taktičke treninge i planiranje operacija pod izgovorom “demokratskog treninga” i uz blagoslov Clintonove administracije.

Šteta od Oluje. Skoro čitavo srpsko pučanstvo je reagovalo na *Operaciju Oluja* na taj način što su pobjegli od Hrvatske Vojske u Bosnu ili dalje. Tuđman i ostali promatrači su dugo pretpostavljali da će ova pobjeda dovesti do drastičnog smanjenja broja etničkih Srba. Ipak, nema nikakve evidencije koja ukazuje da je to bilo planirano od strane Tuđmana. Naprotiv, on ih je javno molio da ostanu. Ali zašto su oni pobjegli? Mnogi su se sigurno bojali osвете za ono što su počinili ranije tijekom rata, uključujući i progone sa teritorije Republike Srpske Krajine. Isto tako je moguće da je bijeg mnogih Srba bio odraz ustaničkog plana i retorike koja je zahtijevala konačno otcjepljenje od Hrvatske i odbijanje suživota sa njima i sa ostalim ne-srpskim pučanstvom. Bez obzira na razlog, ovaj egzodus je sigurno jedan od najgorih tragedija u povijesti srpskog narod.

Dok Tuđmanova Vlada i vojska ne mogu biti krivljena za egzodus tijekom *Operacije Oluja*, neko mora odgovarati za pljačku i umorstvo nekoliko stotina Srba koji su većinom bili stari ljudi. Hrvati i Srbi zaslužuju objašnjenje za sramotne posljedice ove uspješne kampanje. *Olujin* uspjeh ne mjenja činjenicu da je ovaj rat nanio štetu Hrvatima i Srbima, kao i ostalim manjinama u Republici Hrvatskoj. Broj Srba i njihova uloga u hrvatskom društvu su se dramatično smanjili kao posljedica apsurdnog političkog nacrta.